

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВИТИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО»
КАФЕДРА «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЕСТРАДИ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

Сергєєнко О.М.

01 вересня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДИРИГУВАННЯ**

Рівень вищої освіти

Перший (бакалаврський)

Галузь знань **02 «Культура і мистецтво»**

Спеціальність: **025 «Музичне мистецтво»**

Освітньо - професійна програма **«Музичне мистецтво естради»**

Статус дисципліни **Обов'язкова**

Київ 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Диригування» для здобувачів вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво», освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво естради».

Розробник: Ясюк Т.Л. – викладач-методист, викладач вищої категорії.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри «Музичне мистецтво естради»

Протокол № 2 від 01 вересня 2023 р.

В.о. завідувач кафедри **Карпенко-Боднарук Ж.Л.**

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом.	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
<u>Кількість кредитів: ESTS- 4;</u>	Рік підготовки I, II	
Загальна кількість годин 120		
Модулів – 4. Змістових модулів – 8	Семестр	
	I, II, III, IV	I, II, III, IV
	Лекційні:	
	-	-
	Тижневих годин для денної форми навчання: індивідуальних - 2.	
	Індивідуальні заняття:	
	64	18
	Практичні (семінарські)	
	-	-
	Лабораторні:	
	-	-
Вид підсумкового контролю: диференційований залік	Самостійна робота:	
Форма підсумкового контролю: Практичний показ Колоквіум	56	102

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Диригування» є набуття студентами теоретичних знань та навичок з техніки диригування, необхідних в практичній роботі з вокальним та/або інструментальним естрадним ансамблем, формування особистості диригента, який не тільки володіє необхідними технічними навичками, але є інтерпретатором вокального, інструментального твору, розкриває його художній зміст засобами диригентської майстерності.

2.2. Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни «Диригування» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей (Загальні компетентності – ЗК, Фахові компетентності – ФК):

Компетенції	шифр ОПП
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ЗК 3
Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	ЗК 4
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ЗК 5
Навички міжособистісної взаємодії.	ЗК 6
Здатність бути критичним і самокритичним.	ЗК 7
Здатність спілкуватися іноземною мовою.	ЗК 10
Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.	СК 1
Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.	СК 2
Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.	СК 3
Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.	СК 4
Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.	СК 5
Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.	СК 6
Здатність здійснювати диригентську діяльність.	СК 8
Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.	СК 9
Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.	СК 10
Здатність оперувати професійною термінологією.	СК 11
Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.	СК 12
Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.	СК 13
Здатність застосовувати традиційні та альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.	СК 17

Завдання дисципліни: навчити студентів самостійно орієнтуватися в програмних вимогах курсу дисципліни «Диригування», вміти сформулювати основні принципи диригування, долучити студентів до культури керування естрадним вокальним, інструментальним колективом, навчити самостійної роботи над твором та аналізування партитури.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Диригування» є опанування

таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 8 Сольфеджіо

ОК 9 Теорія музики

ОК 13 Концертмейстерський клас та методика акомпанементу

ОК 14 Клас ансамблю за видами

ОК 15 Історія світової естради

ОК 16 Історія української естради

ОК 23 Спеціальний клас (за видами)

3. Очікувані результати навчання

Відповідно до освітньої програми «Музичне мистецтво естради» вивчення навчальної дисципліни «Диригування» забезпечує досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН)

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом (голосом) на належному фаховому рівні під час виконавської (диригентської) діяльності.	ПРН 1
Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого / хорового співу), репетиційної роботи та концертних виступів.	ПРН 2
Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.	ПРН 3
Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.	ПРН 5
Володіти базовими знаннями, практичними навичками організаційної та творчої роботи з ансамблевим колективом.	ПРН 10
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції.	ПРН 14

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Диригування»:

Очікувані результати навчання з дисципліни

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом (голосом) на належному фаховому рівні під час виконавської (диригентської) діяльності.	ПРН 1

Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого / хорового співу), репетиційної роботи та концертних виступів.	ПРН 2
Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.	ПРН 3
Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.	ПРН 5
Володіти базовими знаннями, практичними навичками організаційної та творчої роботи з ансамблевим колективом.	ПРН 10
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції.	ПРН 14

Після опанування навчальної дисципліни «Диригування»студенти повинні:

знати:

- теорію диригування;
- основні прийоми з техніки диригування, основні завдання, що покладаються на диригента при виконанні творів;
- основні розділи аналізу партитури;
- спеціальну музичну термінологію;
- програмний матеріал курсу.

вміти:

- диригувати твори в простих, складних розмірах в межах програми;
- диригування творів у змішаних розмірах;
- диригування творів у перемінних розмірах;
- опанувати програмний репертуар;
- використовувати теоретичні знання в процесі роботи над партитурою;
- володіти прийомами показу характеру звуковедення (*legato*, *non legato*, *staccato*), раптової зміни динаміки, штрихів, нюансування та агогіки;
- оволодіти особливостями диригування синкопи;

володіти:

- прийомами мануальної диригентської техніки;
- простими, складними та складно-змішаними схемами диригування;
- способами виразу диригуванням усіх засобів музичної виразності методикою роботи з колективом;
- музично-теоретичним аналізом творів які вивчаються;
- основними методичними засобами репетицій з колективом;
- володіти основними прийомами і етапами роботи над партитурою,

- працювати з партитурою, читати, аналізувати і виконувати партитури;
– диригентсько-вольовими якостями та артистичними здібностями.

5. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання.

5.1. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

Поточний контроль - це оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять тощо.

Модульний (проміжний) контроль - це оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу блоків змістових модулів, винесених на цей контрольний захід.

Підсумковий (семестровий) контроль – це період підведення підсумків навчальної роботи студентів протягом семестру.

Кожний блок змістових модулів має бути обов'язково оцінений.

Студент повинен позитивно скласти модульний (проміжний) контроль.

Контроль самостійної роботи – дозволяє виявити вміння студентів орієнтуватися в інформаційних потоках, працювати з науковими джерелами, підбирати та узагальнювати матеріали, необхідні для вирішення визначеного кола завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум, підсумковий контроль за змістовими модулями.

Поточний контроль проводиться у формі:

- контроль на аудиторних заняттях
- усного опитування
- виступів студентів при обговоренні теоретичних питань
- перевірка якості засвоєння практичних навичок: виконання технічних вправ; диригування програмного твору під супровід концертмейстера

Результат поточного контролю проведення оперативних заходів з метою оптимізації перебігу навчального процесу

- **Теоретичною частиною модульного контролю** є колоквиум. Він має за мету мобілізувати студентів на поглиблене вивчення дисципліни.
- **Творчий показ модульного контролю знань студентів** – проводиться у

супроводі концертмейстера.

Форма підсумкового семестрового (модульного) контролю: це підсумкове оцінювання навчальних досягнень студента за семестр, що здійснюється у формі диференційованого заліку.

На підсумковий семестровий контроль виносяться питання та/або практичні завдання, що передбачають перевірку рівня володіння студентами програмного матеріалу дисципліни в цілому та сформованості відповідних знань, умінь, навичок і набутих компетенцій як результатів опанування навчального курсу.

Диференційований залік – студент вважається допущеним до семестрового диференційованого заліку, якщо він виконав усі види робіт, передбачені навчальним планом, та отримав позитивні оцінки за кожний змістовний модуль. Теоретичний контроль знань під час проведення диференційованого заліку може проводитись у вигляді співбесіди за завданнями теоретичного матеріалу певного періоду навчання та/або усного вибіркового опитування з питань тем самостійної роботи.

Вимоги до модульного контролю знань:

Диригування двома музичними творами, відповіді на запитання (колоквіум).

Студент який за результатами модульного контролю отримав незадовільну оцінку зобов'язаний перескласти відповідний модуль до початку наступного модульного контролю.

Результати модульного контролю знань фіксується в індивідуальному плані студента.

Засоби оцінювання: Засобом оцінювання та демонстрації результатів навчання є:

- усні опитування (питання колоквіуму);
- презентація результатів навчання (виконання вправ на мануальну техніку та завдань відповідно програми навчальної дисципліни, диригування музичного твору за тематикою того чи іншого змістового модуля, показ робочих жестів);
- усний або письмовий аналіз програмних творів.

Перелік завдань модульного контролю, критерії їх оцінювання, порядок і час проведення (перескладання/відпрацювання) даного виду контролю визначаються кафедрою, включаються до робочої програми навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на початку семестру. Графік проведення модульного контролю протягом перших двох тижнів семестру за підписом завідувача кафедрою.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

МОДУЛЬ 1													СР	МКЗ	всього
змістовий модуль 1							змістовий модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12				
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	30	100	

МОДУЛЬ 2														
змістовий модуль 3							змістовий модуль 4					СР	МКЗ	всього
T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	30	100

МОДУЛЬ 3														
змістовий модуль 5							змістовий модуль 6					СР	МКЗ	всього
T25	T26	T27	T28	T29	T30	T31	T32	T33	T34	T35	T36			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	30	100

МОДУЛЬ 4														
змістовий модуль 7							змістовий модуль 8					СР	МКЗ	всього
T37	T38	T39	T40	T41	T42	T43	T44	T45	T46	T47	T48			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	30	100

Критерії оцінювання знань студентів
Оцінювання практичного та теоретичного завдання змістового модуля

Оцінка в балах	Критерії оцінювання
5	<p>Студент володіє прийомами техніки диригування. Виявляє самостійність і творче мислення у розкритті художньо-образного змісту твору, демонструє чіткість і ясність диригентських рухів, пластичність диригентського жесту, виразність міміки. В повному об'ємі володіє практичними навичками відповідно до програми вивчення навчальної дисципліни. Досконало володіє фаховою термінологією. Самостійно здійснює аналіз результатів власної практичної діяльності.</p> <p>Студент володіє системою знань з теорії диригування, творчо застосовує їх у роботі. Глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.</p>
4	<p>Студент володіє прийомами техніки диригування, демонструючи чіткість і ясність диригентських рухів, пластичність диригентського жесту, виразність міміки. При практичному показі допускає незначні помилки. Не досконало володіє фаховою термінологією. Не може самостійно здійснити аналіз результатів практичної діяльності.</p> <p>Студент володіє системою знань з теорії диригування, творчо застосовує їх у роботі. Вміє розкрити зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, допускає неточності у термінології.</p>

3	<p>Студент володіє основними прийомами техніки диригування. Виявляє розуміння змісту фахових понять і термінів. В процесі практичного показу не використовує в повному об'ємі диригентський апарат. Допускає значні технічні помилки у відтворенні музичного матеріалу, не може самостійно здійснити аналіз практичної діяльності.</p> <p>Студент відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень теоретичних питань. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу наукової та методичної літератури. допускає істотні неточності та помилки.</p>
2	<p>Студент володіє основними прийомами техніки диригування. Здатен продемонструвати лише окремі прийоми диригентської техніки. Практична робота не вивчена та потребує ретельного удосконалення. Студент не може здійснити аналіз практичної діяльності.</p> <p>Студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань</p>

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю Семестровий диференційований залік

Вимоги до практичної роботи:

Диригентська майстерність студентів в класі оркестрового диригування передбачає наявність широкої компетентності в галузі мистецтва, а також спроможність до вираження індивідуальної естетичної позиції у процесі художньо-образного тлумачення музики. Провідними аспектами формування виконавської майстерності є емоційний, раціональний та технічний рівень здобувача освіти. виконання практичного засвоєння матеріалу обумовлено активізацією творчої активності студента – свідомої позиції з установкою на креативну діяльність, створення нового, опанування певних технічних завдань засобами художньої творчості.

При виконанні практичної роботи студенти повинні продемонструвати:

- наявність певного комплексу знань, умінь, навичок, загальної та фахової ерудиції, практичного виконавського досвіду для реалізації художнього результату мистецьке прочитання композиторського тексту, відчувати звукову перспективу, підпорядковувати звучання загальній художній меті;
- усвідомлення рівня відповідальності інтерпретатора за художню цілісність твору і різні етапи технічного опанування музичного тексту та його прочитання, уявлення про звуковий баланс окремих партій і груп, шляхи досягнення стильової та образної переконливості та достовірності;
- застосування в практичному показі переходів із одного емоційного стану в інший, розуміння значення кожної інтонації та фрази у побудові музичної

форми, основи агогічних відступів, осмислення артикуляції, удосконалення ритму, збагачення технічної майстерності.

Вимоги до усної відповіді:

Під час роботи над матеріалами у підготовці до усної відповіді, студенти повинні грамотно підібрати необхідну літературу, пропрацювати її та записати у конспект з дисципліни «Диригування та читання партитур» тези, якими будуть користуватись під час відповіді. Відповіді на задані теми повинні бути повними, з наведеними прикладами.

Усна відповідь передбачає різні рівні засвоєння матеріалу курсу дисципліни «Основи диригування»:

1. Репродуктивний рівень – вміння передати, відтворити те, що вивчено.
2. Дієвий рівень – вміння застосувати отриманні знання щодо рішення типових задач дисципліни.
3. Творчий рівень – вміння застосувати знання щодо інноваційних рішень та вирішень творчих задач.

Оцінювання семестрового модульного контролю знань студентів

1. Виставляючи студентові ту чи іншу оцінку, педагог має урахувати:
2. характер засвоєння вже відомого знання (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повноту і точність знань);
3. якість виявленого студентом знання (логіку мислення, аргументацію, послідовність і самостійність викладу, культуру мовлення);
4. ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, уміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці;
5. оволодіння досвідом творчої діяльності;
6. якість виконання роботи.

Національна шкала	100-бальна шкала оцінювання	Оцінка в балах	Критерії оцінювання
5	90 — 100	26-30	студент показує глибоке оволодіння практичним матеріалом, знання відповідної науково-методичної літератури, здатний висловити власне ставлення до різних міркувань з даної проблеми, проявляє вміння самостійно ілюструвати відповідні навички оркестрового диригування на навчальному матеріалі, обґрунтовано, з посиланнями на відповідні джерела, висвітлює питання колоквіуму, здатний робити самостійні узагальнення й висновки. Відвідування занять 100% (крім випадків за хворобою з наявністю лікарняного)

4	82 — 89	21-25	Студент на доброму рівні ілюструє диригентські навички, логічно, обґрунтовано, з посиланнями на відповідні джерела, висвітлює питання колоквиуму, студент проявив теоретичні вміння, але у диригентських жестах допущені незначні помилки, має місце недостатньої підготовленості при ілюстрації музичного матеріалу. Відвідування занять 90%
	74 — 81	17-20	В практичному показі студент допускає помилки, недостатня підготовленість до видів контролю. Надає не вичерпну відповідь на теоретичні питання, має складності логічно, обґрунтовано відповісти на питання колоквиуму. Відвідування занять 85%
3	64 — 73	12-16	Студент допустив значні помилки в виконанні практичного завдання. На теоретичні питання надає не повну відповідь, не може розкрити теоретичний аналіз твору. Відвідування занять 70%
	60 — 63	7-11	Студент припускається грубих помилок при ілюстрації практичного матеріалу. Плує схему показу, не може розкрити художній задум твору, намагається аналізувати виконавські проблеми, робити певні висновки. Демонструє недостатній творчий підхід до вивчення практичного матеріалу. На теоретичні питання надає не повну відповідь. Допускає помилки у теоретичному аналізі твору. Відвідування занять 75%
2	35 — 59	4-6	Студент показав низький рівень знань та умінь при виконанні завдання. У практичній роботі – демонструє невідповідність жесту для показу засобів музичної виразності, непереконливий у розкритті художнього образу твору. Обмежені знання теоретичного матеріалу. Відвідування занять 60%
	1 — 34	0-3	Студент виявив неспроможність продиригувати навчальний матеріал, допустив ряд серйозних помилок в питаннях колоквиуму, працює безсистемно, з грубими помилками. Відвідування занять менше 60%

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		к-сть	макс. к-сть балів	к-сть	макс. к-сть балів	к-сть	макс. к-сть балів	к-сть	макс. к-сть балів

Відвідування практичних занять	0,5	16	8	16	8	16	8	16	8
Виконання завдань	5	12	60	12	60	12	60	12	60
Практична робота	5	5	60	5	60	5	60	5	60
Теоретична робота		7		7		7		7	
Виконання завдань для самостійної роботи	10	1	10	1	10	1	10	1	10
Робота з науковою літературою		1		1		1		1	
Виконання модульної роботи	30	1	22	1	22	1	22	1	22
		100		100		100		100	

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни Теоретична підготовка

МОДУЛЬ 1

Особливості професії диригента.

Диригент (diriger) – спрямовувати, керувати. Це людина, яка керує колективом. Він проводить підготовчу роботу з виконавським колективом на репетиції, очолює його під час концерту, визначає темп, вказує на динамічні відтінки, показує вступ інструментам, надає твору, що виконується, художнього тлумачення. Таким чином він є керівником всієї комунікативної ланки, яка пов'язує виконання твору із слухачем. Диригування потребує вольових якостей, високої музичної обдарованості, тонкого слуху, почуття форми, ритму, музичної пам'яті. Професія диригента є найскладнішою та найвідповідальнішою. Диригент працює в особливих умовах. Його

«інструмент» - це колектив виконавців. Основна відповідальність за виконання музичного твору полягає на одну людину – диригента. Він вирішує завдання, що виникають перед усіма виконавцями, а також управляє колективом виконавців.

Функції рук.

Права рука – тактуюча, відбиває долю, вона зобов'язана постійно давати інформацію оркестрантам про долю такту в даний момент, організує весь диригентський процес, відмічає розмір твору, веде сітку тактування, визначає темп, керує інструментальним супроводом. Ліва рука – показує нюанси, діє більш вільно поза тактуванням, часом допомагає правій, але більш зайнята показом динамічних відтінків, показ вступів інструментам, варіативність положень кисті та пальців лівої руки здатна передавати образні відтінки різнохарактерних звукових комбінацій.

Показ вступу, різні види замаху.

Для показу початку твору, епізоду, будь-якого моменту динамічного або ритмічного характеру, який повинен бути підкреслений при виконанні, диригент використовує певний підготовчий або попереджуючий жест – ауфтакт. Кожен жест, за допомогою якого диригент попереджає оркестр у тому чи іншому моменті, який повинен бути виконаний, є вираженням особливостей притаманних даному моменту. Тому ауфтакт повинен бути ясным, чітким та певним, щоб він

був зрозумілим для виконавців у повному співвідношенні із задумом диригента. Ауфтаки бувають різними за значенням і за характером. Так, наприклад, тривалість і динаміка ауфтакту залежать від характеру музичного твору.

У випадках вступу на одну з долей такту ауфтакт береться на долю, яка була перед тією, з якої починається виклад, таким чином тривалість її дорівнює цілій долі такту. Складнішим є показ вступу на частину долі такту. В залежності від характеру твору необхідно зробити повштовхоподібний рух руки до наступної долі, на яку додає показ частини долі.

Диригентський апарат.

Диригентська техніка – це сукупність візуальних засобів та прийомів, за допомогою яких диригент впливає на виконавців. Опанування диригентською технікою – це фактично досконале володіння диригентським апаратом, який включає основні частини людського тіла. Отже диригування – це своєрідний переклад звукового образу на зоровий.

Руки – основна та найбільш важлива частина диригентського апарату. Корпус – положення корпусу впливає на дихання диригента. Міміка – виконавцям необхідно бачити обличчя керівника. Ноги – при диригуванні забезпечують тверду опору для всього корпусу.

Елементи диригентського жесту. Ауфтакт, його роль в процесі диригування.

До елементів диригентського жесту відносяться: ауфтакт, стремління, крапка, відображення. Для показу початку твору, епізоду, для показу любого моменту динамічного або ритмічного характеру, який повинен бути підкреслений при виконанні, диригент використовує певний підготовчий або попереджуючий жест – ауфтакт. Кожен жест, за допомогою якого диригент попереджує колектив у тому чи іншому моменті, який повинен бути виконаний, є вираженням особливостей притаманних даному моменту.

Види ауфтактів.

Два види ауфтактів: підготовчий ауфтакт – у випадках вступу на одну з долей такту, ауфтакт береться на долю, що попередня, та з якої починається викладення, таким чином тривалість її дорівнює цілій долі такту. Не підготовчий ауфтакт – вступ на частину різних долей такту виконуються за допомогою тільки одного жесту, який спрямований у напрямку тієї долі з частини якої починається виконання.

Ауфтакт повинен бути ясним, чітким та певним, щоб він був зрозумілим для виконавців у повному співвідношенні з задумом диригента. Амплітуда диригентського жесту залежить від динаміки, темпу, характеру музики, показу вступів різним інструментам. Диригенту слід виховувати в собі почуття міри відносно амплітуди жесту, намагатися уникати занадто великих, розмашистих рухів. Жест повинен бути максимально виразним і економним.

МОДУЛЬ 2

Позиції рук диригента.

Середня – робоча позиція рук, висока позиція рук, низька позиція рук.

Метр. Розмір. Види розмірів. Тривалості нот.

Метр - порядок чергування опорних та неопорних, рівних за тривалістю долей, система організації музичного ритму. Вираження того чи іншого метру в певних ритмічних одиницях, називається тактовим розміром. За принципом об'єднання долей у такті розрізняються три види розмірів. Прості розміри - ті, які мають одну сильну : 2/16; 2/8; 2/4; 2/2 чи 3/16; 3/8; 3/4; 3/2. До складних відносяться метри, які мають крім сильної долі, відносно сильні. Вони складаються з двох або більше однорідних метричних груп: 4/16; 4/8; 4/4; 4/2; 6/8; 6/4; 9/16; 9/8; 9/4; 12/16; 12/8; 12/4. Мішані розміри - складаються з двох або більше неоднорідних простих метричних груп: 5/4; 7/4; 11/4.

Показ зняття звучання в кінці твору.

Якість зняття звучання визначається одночасним припиненням звучання за повним погодженням виконавців в динаміці й штрихах при знятті. Все це залежить від диригента, від прийому, яким він демонструє показ припинення звучання. Жест повинен бути чітким, точним за часом, певним по динаміці, максимально відповідати характеру закінчення музики.

У диригуванні використовуються три види зняття: за схемою. Жест зняття має напрям малюнку метричної схеми (до напрямку долі, на котрій припиняється звучання); від себе. Жест, який знімає звучання на останній долі, має вигляд більш чи менш округлої форми (в залежності від темпу, характеру, динаміки твору); до себе. В практиці часто зустрічається те, що остання доля заповнена звучанням (восьмі, шістнадцяті), використовується рух жесту від себе.

Динаміка, основні види динамічних відтінків.

Нюанс - (франц. nuance відтінок). Засіб при застосуванні нюансів визначається музичною формою, фразуванням виконавчого твору, а також індивідуальними особливостями виконавського стилю артиста.

Динаміка - (греч. сила) - ґрунтується на використанні різної сили звучання, їх раптової чи поступової зміни, виділенні окремих звуків. В диригуванні динаміка – найважливіший засіб виразного виконання в розкритті емоційного змісту твору.

Динамічні відтінки. Динамічна шкала. Crescendo - поступове збільшення звуку.

Diminuendo - поступове послаблення звуку. Запис в нотному тексті.

Досягнення рівномірності, поступовості у цих переходах від більшої сили звучання до меншої та навпаки.

Subito forte – (sf) - різко, раптово голосно; Subito piano-(sp)- різко, раптово тихо.

Показ subito piano. Перехід від forte до subito piano відбувається шляхом раптового зменшення об'єму жесту. Рух повинен бути досить активним та стрімким, енергійним, підкреслюючи ледь помітну зупинку руки, наступним

жестом відтворюємо рух руки відповідно піано. Показ subito forte. Для показу subito forte застосовується раптовий, стрімкий рух, який підкреслює енергійним поштовхом відмічену долю.

Темпи, ознайомлення з основними видами темпів.

Темп (з італійського tempo - час) – швидкість, з якою виконується музичний твір. Точний темп визначають за допомогою метронома. Темпи поділяються на повільні, помірні, швидкі. При уповільненні темпу рух рук уповільнюється. При уповільненні темпу – поступового розширення амплітуди руху.

Відомості про виникнення естрадних ансамблів.

Ансамбль - (франц. Ensemble - разом) - сумісне виконання музичного твору декількома учасниками. За кількісним складом до ансамблю входить від двох до десяти, одинадцяти чоловік. Ансамбль - це зменшений склад групи колективу. Ансамблі бувають мішані та однорідні.

Мішані ансамблі - входить склад різних груп інструментів. Однорідні ансамблі – складаються з однієї групи інструментів.

МОДУЛЬ 3

Партитура, як вид запису музичного твору.

Партитура - це нотний запис будь-якого музичного твору, що складається з декількох голосів або інструментів. При цьому партії для всіх інструментів або голосів прописані на окремому нотному стані. Партитура має кілька різновидів і буває хорової, вокально-інструментальної, а також чисто інструментальної. Партитура сприяє осягненню закладеного композиторського задуму, художніх та ідеологічних завдань. Партитурна нотація є однією з найскладніших форм письмового закріплення інформації, одним із компонентів історії музики та частиною писемної культури людства.

Оформлення партитури починається зі створення партитурної системи нотонасців – повної чи скороченої.

Сучасні вокальні, інструментальні колективи та їх диригенти.

ЕСТРАДНИЙ АНСАМБЛЬ – невеликий за кількістю учасників (від двох до п'ятнадцяти) творчий колектив, який може існувати як на аматорських, так і на професійних засадах (при осередках культури, клубах, філармонійних та концертних організаціях). У розмов. жанрі найпоширеніші естрадні дуети, які у формі діалогу 2-х контрастних за характерами персонажів розкривають злободенні теми, розігрують сатир. сценки, переповідають анекдот. ситуації. В Україні відомі дуети: Ю. Березін і Ю. Тимошенко, В. Ільченко і Р. Карцев, В. Мойсеєнко і В. Данилець. Найпоширеніші Естрадні ансамблі як форми музично-сценічного виконавства популярні пісенно-інструментального репертуару. Відомі естрад. вокал. дует Білоножок, жіноче тріо «Либідь», квартет «Любисток», а капельний чоловічий ансамбль «Пікардійська терція». У 1950-х рр. поширеними були створені при філармоніях інструментальні квартети,

зокрема баяністів або акордеоністів. Від кін. 1960-х рр. з'явилася нова форма Е. а – вокально-інструментальний ансамбль (ВІА). Спочатку це був аматор. рух, який згодом перейшов на професійний рівень. Поштовхом для створення ВІА стало захоплення молоддю вокальними композиціями англійського ансамблю «The Beatles», учасники якого музикували у модному на той час стилі біг-біт, грали на електрогітарах з удар. установкою, співали власні пісні, чим спричинили появу нової хвилі у поп-музиці. Типовим складом ВІА є квартет: 3 електрогітари (соло-гітара, ритм-гітара та бас-гітара) й ударна установка (барабани). Звучання ВІА подається через мікрофони на динаміки й має високий рівень гучності. Багато аматорських українських ВІА брали участь у численних того часу оглядах художньої самодіяльності, а переможців зараховували до штату обл. філармоній. З часом їх репертуар почав розширюватися за рахунок актив. включення ритміки та мелодизму національного фольклору, введення до складу народних інструментів – сопілки, бандури, цимбал, різних декор. брязкалец тощо. ВІА стали останньою ланкою у сфері традицій естрадного ансамблю, у їхній творчості намітилися перші прояви нової естетики молодіж. соціуму кін. 20 ст. – рок-музики, актив. розвиток якої позначився появою численних рок-гуртів (переважно аматор.) та стимулювався у 1990-х рр. концепцією молодіж. пісен. фестивалю національного спрямування «Червона рута». Серед відомих рок-гуртів того часу – «Воплі Відоплясова», «Плач Єремії», «Кому вниз» тощо.

Штрихи, види штрихів, показ їх у диригуванні.

Штрих – (нім. strich) – прийом зволікання звуку. Штрих надає звучанню різного характеру та забарвлення. Вибір штрихів визначається змістом твору що виконується, художнім замислом, пов'язаним з фразуванням.

Фермата, види фермат. Засоби їх організації в жесті диригента.

Фермата – знак, який збільшує на непевний період звучання ноти, акорду або паузи.

Щоб поставити фермату, треба врахувати не тільки місце в творі, але й характер даного епізоду, темпу, стилю твору.

Всі фермати можна поділити на дві групи: фермата, яка не пов'язана з подальшим виконанням твору та завершує музичну думку. Така фермата в диригуванні зветься **знімаюча**; фермата, яка пов'язана з подальшим викладенням і лише припиняє музичну думку. Така фермата називається **перевідна**.

Вправи на різні види фермат зручно виконувати за чотирьохдольною схемою. Відпрацювавши вправи за чотирьохдольною схемою, можна використовувати і інші вже вивчені схеми.

Акцент. Синкопа.

Акцент – (від латинського accentus - наголос) - виділення, підкреслення. Акценти, в залежності від характеру музики, бувають різними за колоритом – м'які, помірні, різкі. Тому кожен акцент слід показувати належним жестом.

Синкопа. – зміщення опорного звуку з сильної долі такту на слабку.

Відображаючи синкопу в диригентському жесті, слід пам'ятати, що рух руки повинен бути енергійним, мати різке, швидке відображення, характер жесту – пружний.

МОДУЛЬ 4

Робота диригента над партитурами, які вивчаються на заняттях. Спілкування диригента з колективом. Підготовка до практичних занять. Розвиток волі у диригента. Накопичення навчального та концертного репертуару. Робота диригента над партитурою.

Знайомство з партитурою. Теоретичний аналіз партитури. Взаємодія всіх засобів виразності. Будова твору. Аналіз мелодичної лінії. Аналіз по горизонталі та по вертикалі музичного твору. Гармонічний аналіз твору. Динаміка, ритм, агогіка, фактура, аплікатура. Робота диригента над змістом, характером художнього образу.

Робота над музичним твором складається з кількох етапів: Ознайомлення колективу з твором. Керівник або кілька учасників підкерівництвом керівника, готують розповідь про композитора епоху, стиль, жанр, музичну форму твору, його особливості. Програють твір зпочатку до кінця, або прослуховують його в запису. Робота по цифрам, або по фразах над аплікатурою. Аплікатуру виставляють в складних технічних пасажах, або в кантиленних, щоб не переривалась фраза. Робота над штрихами. Штрихи бувають однорідні або комбіновані. Робота над фразуванням: кожна група інструментів повинна одночасно робити цезури після кожної фрази. Робота над динамікою. Визначення кульмінації кожної фрази, речення, періоду, частини, всього твору, тобто керівник складає динамічний план твору і працює над ним. Робота над темпом, який вказаний композитором. Робота над агогікою – прискореннями та уповільненнями.

Підготовка до роботи з колективом. План репетиції над музичним твором. Робота у підготовці до концертного виступу.

В репертуарі повинні бути твори – різного характеру: швидкі і повільні, веселі і сумні, технічні і кантиленні, різних жанрів, обробки народної музики, пісень, танців; твори сучасних українських та композиторів інших країн. Репертуар – основа естетичного виховання. Різноманітність репертуару. Репертуар до визначних дат. Сучасність репертуару.

Диригентський аналіз твору: види афтактів; показ вступів; амплітуда диригентського руху; відчуття в диригуванні; відпрацювання диригентських труднощів – ансамблем, динамікою, штрихами, темпом; музичний аналіз твору; диригентські та виконавські труднощі. Самостійне вивчення партитури. Робота диригента над партитурою. План роботи з колективом. Значення динамічних знаків. Штрихове виконання. Значення ладотональних співвідношень.

Складання плану роботи з колективом включає в себе:

Технічні, художні і виховні завдання; кількість репетицій, з врахуванням технічних і художньо-виконавських можливостей колективу; послідовність вивчення складових частин твору. Після кожної репетиції підсумовується виконана робота, виконавцям надається завдання для самостійної роботи. Після аналізу репетиції складається план наступної репетиції.

При роботі над партитурою необхідно пам'ятати, що всі позначення та вказівки композитора мають першочергове значення і необхідно вірно розшифровувати кожний нотний запис, розуміти її призначення і знайти форму вираження в диригентському жесті.

При роботі з колективом обов'язково необхідні знання з всьогоспеціального циклу: музичної літератури; теорії музики і гармонії; сольфеджіо; при роботі над партитурою необхідно пам'ятати, що всі позначення та вказівка композитора мають першочергове значення і необхідно вірно розшифровувати кожний нотний запис, розуміти її призначення і знайти форму вираження в диригентському жесті.

Систематична робота керівника колективу. Підготовка програми до концертного виступу. Психологічна підготовка. Виховна робота. Дисципліна в колективі.

Вивчення техніки диригування розвивається шляхом усвідомлення студентом знань і практичних навичок, які повинні стати вмінням знаходити диригентські жести для передачі виконавських навичок. Тому необхідно забезпечити систематичне вивчення основних положень теорії диригування, які слід супроводжувати практичними прикладами та вправами до кожного розділу для засвоєння конкретного прийому. Для успішного засвоєння необхідний візуальний показ викладачем прийомів диригування.

Важливе місце у вихованні колективу відіграє підбір репертуару, який впливає на естетичне виховання, культурний розвиток, формування творчого багажу, а також сприяє змісту навчального процесу. Доцільно користуватись музичними зразками творів української та світової класики, обробок українських народних пісень та танців, творів сучасних композиторів, використовувати музику різних жанрів та стилів, оригінальних творів.

Роль диригента у роботі з солістом.

У роботі диригента з солістом слід знати та вміти вникнути у партію виконання солістом твору; мати здібності відчувати соліста; мати почуття ансамблю.

Диригент повинен чітко уявляти в які моменти провідна музична думка належить солісту, а в які переходить до оркестру. Необхідно уявляти які сильні чи слабкі сторони соліста треба підкреслити, а які приховати. Тільки у співтворчості з солістом диригент може створити художній образ виконуючого твору.

Принципи диригування речитативу та каденції.

Речитатив – (від італійського *recitativo* – декламувати) оснований на виразній, емоційнотативній мелодії, яка не зображує замкненої музичної форми. Існує два

види речитативу: **secco** – (сухий) витримані або короткі акорди в супроводі з гармонічною основою вокальної партії; **amoscopagnato** – (акомпанований) відрізняється більш значущим супроводом, який підкреслює виразність лінії вокальної партії.

В процесі навчання необхідно велику увагу приділяти вивченню акомпанементу з оркестром. Для початківців в такому випадку необхідно починати з романсів, невеликих і не складних арій, а потім поступово переходити до інструментальних концертів, уривків з опер. При цьому диригенту необхідно обов'язково вивчати не тільки партитуру для оркестрового супроводу, а також і сольну партію.

Каденція – (від італійського *cadenze* закінчуюсь) вільна імпровізація віртуозного характеру, виконуюча соло та є складовою крупного музичного твору.

Прийоми диригування каденціями можна поділити на два типи:

Виконання з оркестровим супроводом – прийоми диригування будуть залежить від характеру даного супроводу.

Виконання без оркестрового супроводу з початку виконання каденції тактування необхідно припинити, а за 2 – 3 такти до її закінчення – підготувати оркестр до вступу, враховуючи темп, характер майбутнього виконання, для наочності протактувати ці 2 – 3 такти.

Каденції, де партія соліруючого інструменту виконується на фоні витриманого акорду, до кінця її виконання тактування не проводиться. Диригент ставить першу долю такту і залишає руки у тому ж положенні для того, щоб після каденції перейти до наступного тактування.

Практична робота

ВПРАВИ:

На звільнення м'язів та суглобів.

М'язова свобода рухів диригента – один з критеріїв диригентської майстерності. Затискання м'язів паралізує рухи диригента і заважає адекватно передавати свої задуми виконавцям. Тому майбутній диригент повинен почати роботу над контролем за своїми м'язами вже у повсякденному побуті, не допускаючи напруження м'язів, які не беруть участі у виконанні певної роботи. Це допоможе надалі оволодіти суто диригентськими жестами.

На еластичність рухів.

Підготувати руку до точних рухів по вертикалі та горизонталі, піднімати та опускати руки, передпліччя, плече. Вправи розпочинають з кисті. Рухи здійснюють з різною амплітудою по вертикалі та по горизонталі, по прямій та по хвилястій (вісімки) лінії.

Рухи кисті надають диригентському жесту емоційної забавності, динамічності. Добиваючись цього, доцільно відпрацьовувати кругообертальні рухи кисті, згинання, розгинання, рухи до себе і від себе.

Види жестів

Пасивним жестом відбувається тактування при тривалості звучання одного акорду на одному нюансі, відбиваються порожні такти. Часто характер музики потребує від диригентського жесту, який відмічає паузу, певної чіткості і активності, але в цих випадках жест, зрівняно з попереднім із наступним, буде менш активним.

Активні рухи відрізняються від пасивних енергійністю, напруженістю; пасивний жест – рука диригента стає більш слабкою, м'якою, вільною, легкою. Збільшення активності, напруження жесту потребує участі в рухах більшої кількості м'язів руки. Пасивний жест – потребує меншої участі м'язів руки, центр важкості зміщується ближче до кисті, важкість руки зменшується, рух кисті переходить у легку, ледь помітну пульсацію.

Види афтактів

У випадках вступу на одну з долі такту афтакт береться на долю, яка була перед тією, з якої починається виклад, таким чином тривалість її дорівнює цілій долі такту.

Складнішим є показ вступу на *частину долі такту*. В залежності від характеру твору необхідно зробити повштовхоподібний рух руки до наступної долі, на яку приходить показ частини долі.

Функції рук

Одна із проблем диригента-початківця – це взаємозалежність рук, нахил до їх паралельних рухів.

Одночасно дивитись на всі боки, погляд в процесі диригування супроводжує рухи однієї руки. Та рука, через яку спрямовано погляд, стає головним носієм волі диригента, жести другої руки при цьому мимовільно нівелюються і не відволікають на себе увагу.

Поняття «незалежності» в диригуванні розвиває координацію дій у відпрацюванні диригентської схеми. Вправи на вироблення автоматизму в показі схем доволі прості. Засвоївши схему правою рукою, доцільно поєднувати її виконання з плавними рухами лівої руки вниз та вгору. Ускладнюючи ці вправи, можна перейти від плавних жестів до уривчастих.

Після досягнення успіху в одній схемі, варто ускладнити вправи, тактуючи одна за одною поспіль всі схеми.

Одночасного тактування однією рукою дводольної, а другою тридольної схеми, поступово охоплюючи всі схеми. Ці вправи не тільки сприятимуть розвиткові самостійності рук, а й підготують студента до виконання сучасних творів, в яких нерідко зустрічається поліритмія.

Види зняття

За схемою. Жест зняття має напрям малюнку метричної схеми (до напрямку долі, на котрій припиняється звучання).

Від себе. Жест, який знімає звучання на останній долі має вигляд більшчи менш округлої форми (в залежності від темпу, характеру, динаміки твору).

До себе. В практиці часто зустрічається те, що остання доля заповнена звучанням (восьмі, шістнадцяті), використовується рух жесту від себе.

Відпрацювання динамічної шкали. Показ *crescendo* і *diminuendo*. Показ *subito piano*. Показ *subito forte*.

Відпрацювання динамічної шкали.

Показником вираження тих чи інших динамічних відтінків у диригуванні є амплітуда жесту. Як відомо більш тихому, слабкому звучанню відповідає менший жест, більш голосному – більший жест. Найбільш важливим також є насиченість та інтенсивність жесту.

Показ крещендо та димінуендо.

Певну технічну важкість виконання має відображення в жесті крещендо і димінуендо. Важкість виражається в тому, щоб досягти рівномірності, поступовості у цих переходах від більшої сили звучання до меншої та навпаки.

Щоб досягти ефекту при збільшенні звучання, рекомендується у вихідному положенні моменту крещендо скоротити до мінімуму об'єм жесту. Цей прийом запобігає більш яскравому показу ланки зростання.

Крещендо та димінуендо потребують швидкої контрастної зміни об'єму диригентського жесту.

На довгих тривалостях ліва рука допомагає показу крещендо та димінуендо за рахунок підйому руки долоню догори (крещендо), та спуску руки долоню до низу (димінуендо).

Показ subito forte. Для показу даних динамічних відтінків застосовується раптовий, стрімкий рух, який підкреслює енергійним товчком відмічену долю. Цьому допомагає виразний ауфтакт за характером та амплітуді відповідно субіто форте. Якщо у швидкому темпі цей рух більш активний, то у повільному, відповідно менш активний. Виразному показу допомагає ліва рука, яка доповнює праву, одночасно з нею підкреслює раптову появу субіто форте.

Показ subito piano. Перехід від форте до субіто піано відбувається шляхом раптового зменшення об'єму жесту. Рух повинен бути досить активним та стрімким, енергійним, підкреслюючи ледь помітну зупинку руки та наступним жестом відтворюємо рух руки відповідно піано. Стрімке скорочення жесту при появі субіто піано потребує певного м'язового напруження і супроводжується притуплення рук до корпусу. Якщо при цьому зробити різкий рух лівою рукою, підкреслюючи раптову зміну динаміки (звичайно, ліва рука припиняє рух, розкритою долоню показує виконавцям раптову зміну динаміки).

Штрихи, види штрихів, показ їх у диригуванні.

Головною метою в роботі на легато – максимальна плавність, безперервність жесту. Метричні долі повинні підкреслюватись м'яким рухом, важливо відпрацьовувати гнучкість та звільненість всієї руки.

Рух на стакато – повинен бути енергійним, гострим, коротким, повштовхоподібним, з ярко вираженою крапкою. Цей жест цілісно образно відпрацьовувати сидячи за столом, щоб відчувати крапку та відображення після певної долі.

При відпрацьовуванні штриха маркато – рука зупиняється як би «ув'язуючись» в крапці.

Темпи, види темпів, агогіка

Зміни темпу можуть проходити поступово або раптово.

При уповільненні темпу рух рук уповільнюється, а *при прискоренні* – прискорюється.

Швидким темпам краще всього відповідають маленькі рухи і навпаки – *повільні темпи* – крупним замахам. Звідси висновок: прискорення темпу потребує поступового звуження амплітуди замаху, а уповільнення темпу – поступового розширення амплітуди руху.

Раптова зміна темпу демонструється відповідно з змінами швидкості замаху.

Різна зміна темпу має певне емоційне і змістовне значення і завжди відповідає художньому змісту музичного твору.

Агогіка – незначні відхилення від темпу (уповільнення або прискорення), які мають місце при виконанні і підпорядковуються завданням створення художнього образу. Агогічні зміни бувають вказані автором, а також можуть виникати в залежності від художнього задуму виконавця. Найчастіше агогіка зустрічається в романтичних або сучасних творах. Головне правило: на скільки прискорив або уповільнив, на стільки – уповільнив або прискорив.

Позиції рук

Відпрацюванні диригентських труднощів, вправ, а також при показі вступів середньої групи інструментів (домри (кобзи) альт, тенор). Постановка рук при диригуванні *у середній позиції*: руки знаходяться на рівні грудної клітини, діапазон – від поясу – до рівня очей.

Висока позиція рук – застосовується при диригуванні голосної динаміці, а також показ інструментам, які знаходяться на верхньому ряду оркестру (група баянів, баси, контрабаси).

Низька позиція рук – застосовується при ефективному показі раптової зміни динаміки, тихому виконанні твору, показу вступу інструментам, які знаходяться знизу від диригента (скрипки, цимбали, домри (кобзи) прими, група бандур).

Працюючи над позиціями рук, студент вчиться координувати свої рухи, застосовувати диригентський апарат, уявляючи інструментальний склад колективу. Після того як диригент застосовує позиції рук автоматично – можна ускладнювати завдання:

Відпрацювання різних позицій рук хаотично змінюючи їх. Відпрацювання різних позицій рук на основі музичного матеріалу.

Акцент синкопа

Акцент показується однією або обома руками. В останньому випадку найбільш яскраво та наочно досягається тим, що незадовго до акценту призупиняється ліва рука, яка потім активним рухом показує акцент.

Правильність виконання синкопи залежить від розуміння важливості її як моменту великого ритмічного та динамічного значення. Відображаючи синкопу в диригентському жесті, слід пам'ятати, що рух руки повинен бути енергійним, мати різке, швидке відображення, характер жесту – пружинистий.

Правильність виконання синкопи залежить від розуміння її важливості у

ритмічному та динамічному значення.

Фермата, види фермат

Всі вправи зручно виконувати за чотирьох дольною схемою. Відпрацювавши вправи за чотирьох дольною схемою, можна використовувати і інші вже вивчені схеми.

Знімаюча фермата на першу долю на crescendo.

Для цього необхідно поставити фермату у більш низькому положенні, а потім, підіймати руки до гори. Витримавши фермату – використати зняття.

Знімаюча фермата на витриманому звучанні на зменшення динаміки (diminuendo). Для цього необхідно поставити фермату на певну долю у більш високій позиції, а потім лівою рукою, опускаючи долонь до низу показати зменшення звуку, витримавши фермату виконати зняття відповідне динаміці.

Фермата на частині долі такту. Така фермата за звичай тактується за допомогою дроблення жесту. Виконати фермату на частину долі двома видами: при закінченні музичної думки (знімаючи) та при не закінченні музичної думки (переводячи до наступної долі).

Фермата на паузі цілого такту відбувається тим же шляхом, як і тактуються порожні такти, тобто прийомом тактування.

Фермата на паузі, яка знімає долю такту або її частину. Ці фермати за звичай не тактуються. Диригент знімає звучання, що попереджає фермату, а після зупинки, тривалість якої залежить від тривалості паузи, виконується ауфтакт для переходу до наступного викладення. Якщо фермата стоїть в кінцітвору або його частини – виконується таким же чином.

Фермата на тактовій рисці. В такому випадку рухом, аналогічним зняттю, відмічається остання доля такту, а після цього виконується ауфтакт до наступного такту. Тривалість такої фермати залежить від темпу, характеру музики, від контрасту між попереднім та наступним виконанням.

Фермати, які пов'язані з подальшим викладом лише призупиняють рух музичної думки. Всі ці фермати не потребують зняття. Після зупинки, яка позначається ферматою, подається ауфтакт до наступного викладення музичного твору, думки.

Анотації на твори, які вивчатимуться протягом семестру.

Загальні відомості про автора музики.

Музично-теоретичний розбір:

Форма твору, тональний план, гармонічний аналіз, склад викладу темп, агогіка, нюанси.

Аналіз виконавських труднощів

Шляхи подолання труднощів.

Ансамбль метро-ритмічний (аналіз ритмічних труднощів).

Шляхидосягнення ансамблю при роботі над партитурою.

Музично-художній план виконання твору диригентські завдання

Репетиційний процес: методи роботиз ансамблем над партитурою. Виконавський процес: диригування, управліннязвучанням, мета виконання твору.

План аналізу твору

Теоретичний аналіз:

- а) відомості про композитора, стиль його музики та епохи, в якій він жив, видатні твори, біографічні дані;
- б) тональність твору;
- в) фактура ;
- г) штрихи ;
- д) аплікатура;
- є) темп, ритм.

Диригентський аналіз твору :

- а) застосування різних видів аутфактів ;
- б) показ вступів інструментам;
- в) амплітуда диригентського жесту;
- г) аналіз диригентських труднощів (складання плану роботи над твором);
- д) музичний аналіз твору;
- є) аналіз виконавських труднощів.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРУ

Короткі відомості про авторів музики і літературного тексту.

Характер твору, короткий зміст тексту, його сюжет, ідея, до якого жанру належить твір.

Музично-теоретичний аналіз

Форма твору. Розподіл на частини.

Ладо-тональний план (головна тональність, відхилення, модуляції).

Метроритм (метр, розмір, переважаючий ритмічний малюнок).

Інтерваліка, голосоведіння в партіях (по горизонталі та вертикалі).

Фактура (склад письма):

- а) гомофонно гармонічна;
- б) гармонічна;
- в) монодійна;
- г) поліфонічна (народно-підголоскова, імітаційна, контрастна); д) мішана (використання декількох типів фактури).

Роль супроводу.

Виконавський аналіз

Темп (зміни темпу);

Динаміка (рухома і нерухома);

Фразування (кульмінації місцеві та загальні, пов'язані з літературним текстом);

Звуковедення, атака звуку, характер дихання;

Диригентські труднощі. Застосування диригентського жесту.

6.1. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма навчання						заочна форма навчання					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		лекційні	практичні	лабораторні	Індивідуальна	Самостійна робота		лекційні	практичні	лабораторні	Індивідуальна	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
МОДУЛЬ 1												
Змістовий модуль 1 Особливості професії диригента												
Тема 1. Особливості професії диригента. Диригентський апарат.	2				1	1	2					2
Тема 2. Показ вступу, різні види замаху. Тривалості нот. Принципи відображення в жесті диригента	2				1	1	2					2
Тема 3. Елементи диригентського жесту. Ауфтакт, його роль в процесі диригування.	2				1	1	2					2
Тема 4. Метр. Розмір. Види розмірів. Прості розміри. Принципи диригування прости розмірів	2				1	1	5				1	2
Тема 5. Принципи показу 4-х дольної метричної схеми	2				1	1						
Тема 6. Показ зняття звучання в кінці твору.	2				1	1	3				1	2
Тема 7. Види ауфтактів.	2				1	1						
Поточний контроль знань												
Всього за змістовим модулем 1	14				7	7	14				2	12
Змістовий модуль 2 Практична робота												
Тема 8. Вправи на види ауфтакті	2				1	1	2					2
Тема 9. Вправи на звільненням'язів та суглобів.	2				1	1	2					2
Тема 10. Вправи показу 4,3,2-х дольних розмірів	2				1	1	2					2

Тема 11. Сольфеджування мелодій програмних творів	2				1	1	2					2
Тема 12. Вивчення 2-х творів	8				5	3	8				3	5
Модульний контроль знань. Диференційований залік												
Всього за змістовим модулем 2	16				9	7	16				3	13
Разом за модулем 1	30				16	14	30				5	25
МОДУЛЬ 2												
Змістовий модуль 3 Засоби музичної виразності												
Тема 13. Позичії рук диригента.	2				1	1	1					1
Тема 14. Функції рук.	2				1	1	1					1
Тема 15. Принципи дроблення в схемах на 4,3,2	2				1	1	3				1	2
Тема 16. Темп. Види темпів. Принципи показу. Агогіка.	2				1	1	2					2
Тема 17. Принципи показу 6,8,9,12-дольних розмірів у швидкому (помірному)	2				1	1	5				1	2
Тема 18. Принципи показу 6,8,9,12-дольних розмірів у повільних темпах	2				1	1						
Тема 19. Динаміка, динамічні відтінки. Принципи показу у диригентському жесті.	2				1	1	2					2
Поточний контроль знань												
Всього за змістовим модулем 3	14				7	7	14				2	12
Змістовий модуль 4. Практична робота.												
Тема 20. Вправи показу позицій рук диригента.	2				1	1	7					3
Тема 21. Вправи на координацію рухів	2				1	1					1	3
Тема 22. Сольфеджування мелодій програмних творів	2				1	1	2					2
Тема 23. Теоретичний аналіз програмних творів	2				1	1	2					2
Тема 24. Вивчення 2-х творів	8				5	3	5				2	3
Модульний контроль знань. Диференційований залік												
Всього за змістовим модулем 4	16				9	7	16				3	13
Разом за модулем 2	30				16	14	30				5	25
МОДУЛЬ 3												
Змістовий модуль 5. Партитура. Види партитур.												

Тема 25. Відомості про виникнення естрадних ансамблів	2				1	1	1					1
Тема 26. Партитура, як видзапису музичного твору	2				1	1	1					1
Тема 27. Сучасні вокальні, інструментальні колективи та їхдиригенти	2				1	1	1					1
Тема 28. Робота диригента надпартитурами, які вивчаються на заняттях.	2				1	1	2					2
Тема 29. Штрихи, види штрихів, показ їх у диригуванні	2				1	1	5				1	2
Тема 30. Фермата, види фермат.Засоби їх організації в жесті диригента.	2				1	1						
Тема 31. Принципи показу мішаних розмірів (5,7,11-дольний розмір) у повільному, помірному або швидкому темпах	2				1	1	4				1	3
Поточний контроль знань												
Всього за змістовим модулем 5	14				7	7	14				2	12
Змістовий модуль 6. Практична робота												
Тема 32. Теоретичний аналіз твору.	2				1	1	2					2
Тема 33. Диригентський аналіз партитури	2				1	1	2					2
Тема 34. Вправи: показ мішанихрозмірів, принципи показу фермат.	2				1	1	2					2
Тема 35. Вправи показу темпових та динамічних нюансів, штрихів	2				1	1	2					2
Тема 36. Вивчення 2-х творів	8				5	3	8				2	6
Модульний контроль знань.Диференційований залік												
Всього за змістовим модулем 6	16				9	7	16				2	14
Разом за модулем 3	30				16	14	30				4	26
МОДУЛЬ 4												
Змістовий модуль 7. Підготовка диригента до роботи з колективом												
Тема 37. Робота диригента над партитурами, які вивчаються на заняттях. Спілкування диригента з колективом. Підготовка до практичних занять.	2				1	1	1	1				1

Розвиток волі у диригента. Накопичення навчального та концертного репертуару. Робота диригента над партитурою.											
Тема 38. Робота диригента над партитурою. Підготовка до роботи з колективом.	2			1	1	1	1				1
Тема 39. Роль диригента у роботі з солістом.	2			1	1	1	2				2
Тема 40. Принципи диригування речитативу та каденції.	2			1	1	2	2				2
Тема 41. Принципи диригуванняперемінних розмірів	2			1	1	2	2				2
Тема 42. Принципи диригування «на раз»	2			1	1	3	3			1	2
Тема 43. Акцент. Синкопа.	2			1	1	3	3			1	2
Поточний контроль знань											
Всього за змістовим модулем 7	14			7	7	14	14			2	12
Змістовий модуль 8. Практична робота											
Тема 44. Теоретичний диригентський аналіз партитури	2			1	1	2					2
Тема 45. Складання плану роботи з колективом	2			1	1	2					2
Тема 46. Вправи на темипрограми	2			1	1	2					2
Тема 47. Складання анотації на програмні твори	2			1	1	2					2
Тема 48. Вивчення 2-х творів за темами програми	8			5	3	8				2	6
Модульний контроль знань. Диференційований залік											
Всього за змістовим модулем 8	16			9	7	16				2	14
Разом за модулем 4	30			16	14	30				4	26
Всього	120			64	56	120				18	102

7. Теми аудиторних занять

Теми аудиторних занять	форма навчання	
	денна	заочна
Особливості професії диригента. Диригентський апарат.	1	
Показ вступу, різні види замаху. Тривалості нот. Принципи відображення в жесті диригента	1	

Елементи диригентського жесту. Ауфтакт, його роль в процесі диригування.	1	
Метр. Розмір. Види розмірів. Прості розміри. Принципи диригування простих розмірів	1	1
Принципи показу 4-х дольної метричної схеми	1	
Показ зняття звучання в кінці твору.	1	1
Види ауфтактів.	1	
Вправи на види ауфтакті	1	
Вправи на звільнення м'язів та суглобів.	1	
Вправи показу 4,3,2-х дольних розмірів	1	
Позиції рук диригента.	1	
Функції рук.	1	
Принципи дроблення в схемах на 4,3,2.	1	1
Темп. Види темпів. Принципи показу. Агогіка.	1	
Принципи показу 6,8,9,12-дольних розмірів у швидкому (помірному)	1	1
Принципи показу 6,8,9,12-дольних розмірів у повільних темпах	1	
Динаміка, динамічні відтінки. Принципи показу в диригентському жесті.	1	
Вправи показу позицій рук диригента.	1	1
Вправи на координацію рухів	1	
Відомості про виникнення естрадних ансамблів	1	
Партитура, як вид запису музичного твору	1	
Сучасні вокальні, інструментальні колективи та їх диригенти	1	
Робота диригента над партитурами, які вивчаються на заняттях.	1	
Штрихи, види штрихів, показ їх у диригуванні	1	1
Фермата, види фермат. Засоби їх організації в жесті диригента.	1	
Принципи показу мішаних розмірів (5,7,11-дольний розмір) у повільному, помірному або швидкому темпах	1	1
Вправи: показ мішаних розмірів, принципи показу фермат.	1	
Вправи показу темпових та динамічних нюансів, штрихів	1	
Робота диригента над партитурами, які вивчаються на заняттях. Спілкування диригента з колективом. Підготовка до практичних занять. Розвиток волі у диригента. Накопичення навчального та концертного репертуару. Робота диригента над партитурою.	1	
Робота диригента над партитурою. Підготовка до роботи з колективом.	1	
Роль диригента у роботі з солістом.	1	
Принципи диригування речитативу та каденції.	1	
Принципи диригування перемінних розмірів	1	
Принципи диригування «на раз»	1	1
Акцент. Синкопа.	1	1
Складання плану роботи з колективом	1	
Вправи на теми програми	1	
Складання анотації на програмні твори	1	
Сольфеджування мелодій програмних творів	2	
Вивчення 2-х творів за темами програми	20	9
Теоретичний диригентський аналіз партитури	4	
Всього	64	18

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота є важливою складовою всієї системи підготовки у вищому навчальному закладі будь — якої форми навчання і сприяє кращому засвоєнню та ефективному опануванню навчального матеріалу. Від ефективності та якості самостійної роботи залежить рівень засвоєння курсу «Основи диригування».

Зміст самостійної роботи студентів у форматі дисципліни “Основи диригування” визначається робочою програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Звідси першочерговим завданням викладача є:

Допомагати студенту організувати час, відведений для самостійної роботи.

Роз'яснювати студентам зміст, форму та методику завдань: закріплення технічних прийомів диригування;

Вивчення партій вокального, інструментального ансамблю; методику аналізу ансамблевих творів.

Навчити студентів самостійно працювати з рекомендованою літературою.

Самостійна робота допоможе активізувати пізнавальну діяльність студентів денної форми навчання та надасть допомогу у вивченні даної дисципліни студентам заочної форми навчання.

Теми самостійної роботи	форма навчання	
	денна	заочна
Особливості професії диригента. Диригентський апарат.	1	2
Показ вступу, різні види замаху. Тривалості нот. Принципи відображення в жесті диригента	1	2
Елементи диригентського жесту. Ауфтакт, його роль в процесі диригування.	1	2
Метр. Розмір. Види розмірів. Прості розміри. Принципи диригування простих розмірів	1	2
Принципи показу 4-х дольної метричної схеми	1	2
Показ зняття звучання в кінці твору.	1	2
Види ауфтактів.	1	
Вправи на види ауфтактів	1	2
Вправи на звільнення м'язів та суглобів.	1	2
Вправи показу 4,3,2-х дольних розмірів	1	2
Позиції рук диригента.	1	1
Функції рук.	1	1
Принципи дроблення в схемах на 4,3,2.	1	2
Темп. Види темпів. Принципи показу. Агогіка.	1	2
Принципи показу 6,8,9,12-дольних розмірів у швидкому (помірному)	1	2
Принципи показу 6,8,9,12-дольних розмірів у повільних темпах	1	2
Динаміка, динамічні відтінки. Принципи показу в диригентському жесті.	1	2
Вправи показу позицій рук диригента.	1	3
Вправи на координацію рухів	1	3
Відомості про виникнення естрадних ансамблів	1	1
Партитура, як вид запису музичного твору	1	1
Сучасні вокальні, інструментальні колективи та їх диригенти	1	1
Робота диригента над партитурами, які вивчаються на заняттях.	1	2
Штрихи, види штрихів, показ їх у диригуванні	1	2
Фермата, види фермат. Засоби їх організації в жесті диригента.	1	2

Принципи показу мішаних розмірів (5,7,11-дольний розмір) у повільному, помірному або швидкому темпах	1	3
Вправи: показ мішаних розмірів, принципи показу фермат.	1	2
Вправи показу темпових та динамічних нюансів, штрихів	1	2
Робота диригента над партитурами, які вивчаються на заняттях. Спілкування диригента з колективом. Підготовка до практичних занять. Розвиток волі у диригента. Накопичення навчального та концертного репертуару. Робота диригента над партитурою.	1	1
Робота диригента над партитурою. Підготовка до роботи з колективом.	1	1
Роль диригента у роботі з солістом.	1	2
Принципи диригування речитативу та каденції.	1	2
Принципи диригування перемінних розмірів	1	2
Принципи диригування «на раз»	1	2
Акцент. Синкопа.	1	2
Теоретичний диригентський аналіз партитури	1	2
Складання плану роботи з колективом	1	2
Вправи на теми програми	1	2
Складання анотації на програмні твори	1	2
Сольфеджування мелодій програмних творів	2	4
Вивчення 2-х творів за темами програми	12	20
Теоретичний диригентський аналіз партитури	3	6
Всього	56	102

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни «Диригування» – складний і багатогранний процес. На протязі всього курсу навчання студентам бажано займатись у класі диригування з одним викладачем. Для отримання позитивного результату студент повинен постійно відвідувати навчальні заняття, винятком може бути хвороба, про що студент повідомляє викладача та представляє довідку про хворобу.

Вивчення техніки диригування розвивається шляхом усвідомлення студентом знань і практичних навичок, які повинні стати вмінням знаходити диригентські жести для передачі виконавських навичок. Тому необхідно забезпечити систематичне вивчення основних положень теорії диригування, які слід супроводжувати практичними прикладами та вправами до кожного розділу для засвоєння конкретного прийому. Для успішного засвоєння необхідний візуальний показ викладачем прийомів диригування. Під час самостійного опрацювання тем студент займається науково-дослідною роботою, демонструє вміння роботи з літературними та інформаційними джерелами відповідно чого може сформулювати особисту думку, робити висновки та вільно орієнтуватись в темах завдань.

Доцільно користуватись музичними зразками творів української та світової класики, обробок українських народних пісень та танців, творів сучасних композиторів, використовувати музику різних жанрів та стилів, оригінальних творів для ансамблів та оркестрів народних інструментів.

- Робота над диригентськими жестами
- Робота над штрихами

- Робота над диригентськими схемами
- Навчитися орієнтуватися в партитурі;
- Знаходити і виділяти в музичній тканині головне;
- Аналізувати емоційно - образну сторону твору;
- Скласти виконавський план і готуватися до виконання твору з ансамблем;
- Розвивати мову, грамотно і ясно висловлювати свої думки;
- Засвоєння студентом диригентсько-виконавських знань, формування вмінь, навичок, які необхідні для проведення практичної роботи.

Діяльність студента:

- практична робота над музичними творами;
- оволодіння історіографією та біографією композиторів та музичних творів;
- рішення художньо-технічних задач у виконанні музичних творів;
- виховання оркестрового мислення у виконанні музичних творів;
- розвиток диригентських якостей у процесі виконання музичних творів.
- опрацювання партитур;
- вміння організувати репетиційний процес з колективом.

Навички soft skills: Навички самоорганізації. Презентаційні навички.

Здатність оволодівати сучасною інформацією. Демонструвати критичне мислення. Забезпечення проходження курсів неформальної освіти.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

На заняттях з диригування застосовуються такі методи навчання:

- **метод розв'язання різних за ступенем складності навчальних завдань** (формування у студентів практичних умінь, навичок, активізує їх діяльність);
- **словесно-ілюстративний метод** (поєднання викладачем словесних пояснень з ілюстративним показом технічних прийомів диригування);
- **креативний, творчий метод** (створення студентом оригінальних варіантів, інтерпретацій творів.);
- **інтеграційний метод** (акумуляція і синтез знань з різних фахових дисциплін);
- **практична робота** (використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань).
- **вправи** (цілеспрямоване повторення окремих дій з метою формування умінь і навичок).
- **контролю та самоконтролю** (перевірку рівня засвоєння знань, сформованості вмінь і навичок)

11. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Інструменти та обладнання:

1. Комп'ютер (ноутбук)

2. Фортепіано «Україна»

Програмне забезпечення:

- Положення про організацію освітнього процесу
- Положення про академічну доброчесність
- Положення про науково-дослідну та творчо-пошукову роботу здобувачів вищої освіти Комунального закладу вищої освіти Київської обласної ради "Академія мистецтв імені Павла Чубинського"
- Навчальний план
- Освітня професійна програма
- Силабус
- Робоча навчальна програма.
- Методичні вказівки та рекомендації
- Наукова, навчальна та методична література
- Нотний матеріал для проведення практичних занять;
- Наочність

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

12.1. Основна література

1. Бавіна Н. С. Проблеми технічного вдосконалення фахової підготовки студентів, що навчаються диригуванню / Н. С. Бавіна // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки. - 2012. - № 11, ч. 1. - С. 28-33.
2. Біляєва Н. В. Диригентський жест: знак, символ, смисл. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти Вип. 48 Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського: 2018
3. Бухальський В. І. Азбука хорового диригування : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Бухальський; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. - Рівне, 2005. - 80 с.
4. Виразні прийоми та їх роль у диригентській практиці. print:page,1,50782-Vyrazitel-nye-priemy-i-ih-rol-v-dirizherskoj-praktike.html 2013р.
5. Всеукраїнська науково – методична конференція Військово-диригентська майстерність, культурологічні та художньо-інтерпретаційні аспекти”. Львівського ордена Червоної Зірки інституту Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету. ЛЬВІВ - 2008
6. Гамкало Д. Диригентське мистецтво // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24362 (дата перегляду: 04.05.2022)
7. Голючек М. С. Основні прийоми володіння технікою диригування: навч.-метод. посіб. Київ: ДНМЦЗКМО, 2020. 75 с.

8. Горобець В.П., Методичні особливості підготовки студента-диригента до роботи надмузичним твором. Інноваційна педагогіка: Випуск 19. Т. 3. 2019. – 79-82с.
9. Доронюк В. Д. Курс техніки диригування : Навч.-метод. посіб. / В. Д. Доронюк; Прикарп. ун-т ім. В.С.Стефаника. Ін-т мистец. - Івано-Франківськ, 2004. - 292 с.
10. Р. Дудик Навчально-методичний посібник., 2018. 48 с.
11. Жівов В.Л. Диригентська професія. Міфи і реальність / В.Л. Жівов // Вокально-хорова освіта і виконавство в ХХІ столітті / [наук. ред. Л. І. Уколова]. - М.: Изд-во МДПУ, 2011. - С. 88-97.
12. Іванова Ю. М. Артистизм у контексті фахової підготовки студента-хормейстера. Харківська державна академія культури, м. Харків. Культура України. Випуск 61. 2018
13. Карась Г. Хорова родина «Первоцвіт» (до 130-річчя заснування народного аматорського хору «Первоцвіт» Народного дому села Микитинці): монографія. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2020. 288 с.
14. Каушнян Я.М. Вокаліз в українській музиці: традиції та жанрово-стилістичні новації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Я.М. Каушнян — Харків., 2019. — 22 с
15. Кириленко Я. О. Теоретичні та практичні засади диригентської підготовки : навч. посіб. / Кириленко Я. О. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. — 108 с.
16. Концертні п'єси українських композиторів для фортепіано. 6 - 8 класи.// «Музична школа». Навчально-методичне видання. – №11 (випуск 37) – К. : Компанія «МЕНЕДЖМЕНТ-ХХІ», 2011.
17. Костін О. В. Альбом п'єс для фортепіано. Зошит 1. Навчальний посібник для ВНЗ культури і мистецтв III-IV р. а. / О. В. Костін. – Вінниця : Нова книга, 2008.– 68 Колесса М. Основи техніки диригування. Львів, 1981.
18. Коржавих, І. М., & Юришева, Л. В. (2017). Сутність художньої техніки диригування. Наукові записки кафедри педагогіки, (39), 106-111 <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/9253>
19. Кречко Н.М. Фах диригування. Практикум для студентів ф-ту «Музичного мистецтва» спеціалізації хор. Диригування., К. Ліра 2017 140 с.
20. Лошков Ю.І. Диригентське оркестрове виконавство в контексті української культури ХVІІІ - ХХ ст.: автореф. дис... д-ра мистецтвознав.: 26.00.01 / Ю.І. Лошков ; Харк. держ. акад. культури. — Х., 2008. — 37 с.
21. Ляшко М. Мистецтво диригування як феномен музичної культури. SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT №3
22. Микола Леонтович. Хорові твори / ред.-упоряд. В. Кузик. Київ: Музична Україна, 2019. 464 с.

23. Майчик О. І. Композиторська творчість західноукраїнських хорових диригентів- практиків другої половини ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00 .03 / О. І. Майчик; Львів. нац. муз. акад. ім. М.В. Лисенка. - Л., 2010. - 16 с.
24. Марцинковський С., Марцинковська І. Хрестоматія з диригування (клавір, партитура): Навчальний посібник, Херсон: ХДУ, 2009. 166 с.
25. Масленнікова Ю. Л., Степанюк А. В. Мистецтво диригування як феномен музичної культури України Innovative Solutions In Modern Science № 8(27), 2018
26. Музичний світ. Збірка п'єс для фортепіано. 3 клас. /Ред.-упор. Н. І. Баличева, Н. І. Леонтєва. – Х. : 'Науково-методичний центр, м. Київ'', 2015. – 48 с.
27. Музичний світ. Збірка п'єс для фортепіано. 4 клас. /Ред.-упор. Н. І. Баличева, Н. І. Леонтєва. – Х. : "Науково-методичний центр, м. Київ", 2015. – 48 с.
28. Ніколаєнко П. М. Теорія і методика початкового навчання диригування майбутніх учителів музики. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. 192 с
29. Основи техніки диригування / упоряд.: Ж. М. Володченко; Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М.Гоголя. - Ніжин, 2000. - 94 с.
30. Островська Т. В. Підготовка майбутнього вчителя музики до диригентсько-хорової виконавської діяльності / Т. В. Островська // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки. - 2012. - № 11, ч. 1. - С. 169-175.
31. Петрик С. В. Диригентська техніка як важливий компонент мистецтва диригування [Електронний ресурс] / Світлана Василівна Петрик // Культура України. – 2012. – Випуск 39. – Режим доступу: khsac.in.ua/kultura39/34.pd
32. Прокулевич О. В. Основи хорового диригування. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. 140 с
33. Пучко Ю. В. Особливості професійних якостей диригента-хормейстера: мислення, емоції, воля / Ю. В. Пучко // Вісн. Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. - 2005. - № 4. - С. 57-62.
34. Рожок, В. І. (2013). Історія українського диригентського виконавства: навчальний посібник. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
35. Сверлюк Я. В. Теоретико-методичні основи професійної підготовки диригента оркестрового колективу у вищих мистецьких навчальних закладах: автореф. дис д-ра пед. наук : 13.00.04 / Я. В. Сверлюк ; Ін-т вищ. освіти НАПН України. — К., 2011.— 36 с.
36. Сверлюк Я. Педагогічні умови професійної підготовки диригента оркестрового колективу / Я. Сверлюк // Нова пед. думка. - 2008. - № 3. - С. 128-131

- 37.Смирнова Т. А. Теорія та методика диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах: психолого-педагогічний аспект : монографія / Т. А. Смирнова; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди.
- 38.Теряєва Л.А. Оцінювання ефективності застосування методів, форм, видів та засобів навчання на заняттях з хорового диригування Освітологічний дискурс, 2020, № 2 (29).
- 39.Теряєва Л.А. Застосування музичних інформаційних технологій при вивченні навчальної дисципліни «Хорове диригування» Освітологічний дискурс, 2019, № 1-2 (24-25), стор.272-285.Х. : Ліхтар, 2008. - 452 с.
- 40.Теряєва Л.А. Духовний розвиток майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях з хорового диригування/ Л.А. Теряєва // Духовність особистості в системі мистецької освіти: зб. пр. наук. шк. д-ра пед. наук, проф. О.М. Олексюк. Вип.2 / Київський ун-т ім. Б. Грінченка. – К : Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 58-62 с.
- 41.Ткач Ю. С. Індивідуальний виконавський стиль диригента-хормейстера: теоретичний та практичний аспекти (на прикладі Національної заслуженої академічної капели України "Думка") : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / Ю. С. Ткач; М-во культури України, Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. - К., 2012. - 20 с.
- 42.Флейчук Х. О. Хорова Шевченкіана кінця ХХ - початку ХХІ століть: соціокультурний та диригентсько-інтерпретаційний аспекти (на матеріалі хорових творів М. Скорика, В. Камінського) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / Х. О. Флейчук; Львів. нац. муз. акад. ім. М.В. Лисенка. - Л., 2011. - 19 с.
- 43.Юнда В. В. Форми та методи розвитку самостійної пізнавальної діяльності студентів на уроці диригування / В. В. Юнда // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки. - 2012. - № 11, ч. 1. - С. 251-255.
- 44.Фортепіано. 2 клас. /Ред.-упор. Б. О. Милич. – К. : Музична Україна, 2016.– 80 с.
- 45.Фортепіано. 3 клас. /Ред.-упор. Б. О. Милич. – К. : Музична Україна, 2016. – 76 с.
- 46.Шевченко Вікторія Володимирівна, Добронравова Світлана Альбертівна, Ноздріна Олена Юрійівна Виконавські аспекти діяльності хорового диригента // Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філософія, культурологія, соціологія. 2018. №15. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vikonavski-aspekti-diyalnosti-horovogo-dirigenta> (дата обращения: 07.09.2023).
- 47.Шумська Л. Ю. Хорове диригування : навч. посіб. / Л. Ю. Шумська. – 2-ге вид., доповн. та перероб. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 105 с.

12.2. Додаткова література

1. Берегова О. Діалог культур: образ іншого в музичному універсумі. Київ:

- Інститут культурології НАМ України, 2020. 304 с.
2. Гордійчук М.М. Історія української музики в шести томах. – К., «Наукова думка», 2016.
  3. Корній Л. Історія української музики. Ч.1. – К.; Нью-Йорк, 2017. - 314 с.
  4. Кучерук В.Ф., Кучерук Н.П. Оркестрове диригування : методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Оркестрове диригування». Луцьк, 2016. – 15 с.
  5. Макаренко Г. Творчість диригента: естетична цінність гармонії [текст]/Герман Макаренко // Київське музикознавство : зб. ст. / Нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського [та ін.]. — К., 2007. — Вип. 23 : Культурологія та мистецтвознавство. — С. 160—170.
  6. Мурза С. М. Диригентський жест як об'єкт семіотичного аналізу [текст] / С. Мурза // Наук. вісн. / Одеська держ. муз. акад. імені А. В. Нежданової. — Одеса, 2019. — Вип. 29, кн. 1 : Музичне мистецтво і культура. — С. 42-51.
  7. Мурза С. М. Диригентський жест як інструментально-виконавський феномен : компаративно-технологічний підхід [текст] : автореф. дис. ...канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – муз. мистецтво / Мурза Світлана анатоліївна ; Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. – Одеса, 2021. – 19 с
  8. Карась Г. Хорова родина «Первоцвіт» (до 130-річчя заснування народного аматорського хору «Первоцвіт» Народного дому села Микитинці): монографія. Івано-Франківськ: МістоНВ, 2020. 288 с.: іл.
  9. Костенко Л. В., Шумська Л. Ю. Методика викладання хорового диригування : навч. посіб. для магістрантів закладів вищої освіти. 2-ге вид., доповнене та перероблене. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 145 с.
  10. Кучерук В. Ф. Практикум роботи з інструментальним колективом : навч. посіб. для студ. закл. вищ. освіти / Володимир Феофілович Кучерук, Надія Петрівна Кучерук., Петро Йосипович Шиманський. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 88 с.
  11. Кучерук В. Ф. Методика і практикум роботи з колективом : навч. посіб. для студ. закл. вищ. освіти / Володимир Феофілович Кучерук, Надія Петрівна Кучерук., Петро Йосипович Шиманський. – Луцьк : ВежаДрук, 2018. – 88 с.
  12. Овсянніков В. Поп-рок як репрезентативний напрям сучасної української музичної культури. // Монографія. – Київ: НАКККіМ, - 2020 р. – 160 с.
  13. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник / О.М. Олексюк. К.: Київ. унт ім. Б. Грінченка, 2018. – 188 с
  14. Ракочі В. О. Еволюція інструментального соло як відображення розвитку симфонічного оркестру кінця XVIII-початку XX століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – муз. мистецтво / Ракочі Вадим Олександрович; Нац. муз. акад. ім. П. І. Чайковського. – Київ, 2016. – 18 с.
  15. Сіненко О. О. Аналіз музичних творів : практикум. Київ : Видавництво Ліра-К,

2017. 112 с.

16. Стрілець А. М. Формування оригінального репертуару для оркестру народних інструментів ХНУМ імені І.П. Котляревського як історична місія Харківських композиторів (1950-1960) [текст] / А. Стрілець // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст / Харківський нац. ун-т мистецтв імені І.П. Котляревського. – Харків: ХНУМ, 2021. – Вип. 60. – С. 216-238.
17. Стрілець А. М. Теоретичні засади виховання диригента оркестру народних інструментів. [текст] / А. Стрілець // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. / Харківський нац. ун-т мистецтв імені І.П.Котляревського; ред.-упоряд. Ю.П.Величко, Л.В.Русакова. – Харків, ХНУМ, 2021. – Вип. 61. – С 26-49.
18. Стрілець А. М. Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту на здобуття ступеня Доктор мистецтва «Діяльність оркестру народних інструментів ХНУМ імені І.П.Котляревського в історичному хронотопі»/ А.Стрілець//Харківський нац. ун-т мистецтв імені І.П. Котляревського. – Харків: ХНУМ, 2022. – 148 с.
19. Фах диригування : практикум для студентів ф-ту музичного мистецтва спеціалізації хорове диригування / [ред.-упоряд. Н.М. Кречко]. Київ : видавництво Ліра-К, 2017, 140с.
20. Хрестоматія хорового співу: навчально-методичний посібник в 3 ч. / упоряд. М. Камінська. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 142 с.
21. Шурдак М.І. Аналіз музичних творів. Теоретичний матеріал для практичної та самостійної роботи. Частина 1: методичні рекомендації. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022, 23 с.

12.3. Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. [1466/Dirizir and dirizersk praktika Pr.pdf](#)
2. [http://resolver.gpntb.ru/purl?docushare/dsweb/Get/Resource-2517/Dirizir and dirb;trskay praktika Pr\(1\).pdf](http://resolver.gpntb.ru/purl?docushare/dsweb/Get/Resource-2517/Dirizir and dirb;trskay praktika Pr(1).pdf)
3. <http://resolver.gpntb.ru/purl?docushare/dsweb/Get/Resource-244/Dudin dirigirovanie+.pdf>
4. http://vivaldi.msuc.org/Gindullin_instr.pdf/
5. Енциклопедія мережі Інтернет URL: <https://uk.wikipedia.org> 4 Відео і фонотека мережі Інтернет URL: <http://www.youtube.com/>
6. Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського URL: <http://nbuv.gov.ua/>
7. Українська автентична музика URL: <http://www.folk.org.ua/>
8. <https://musicnotes.info/>
9. <https://www.musicaneo.com/ru/>
10. <http://notes.tarakanov.net/katalog/kompozitsii/lychshee-dlya-fortepiano/>

11. <https://nottka.com/fortepiano/>
12. <http://ukrnotes.in.ua/poshuk.php>
13. <https://www.pisni.org.ua/links/notes.html>
14. <https://proridne.com/content/%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%B5%D0%BD%>
15. https://osnovydyryhentskoytehniky.blogspot.com/2017/11/blog-post_27.html

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма перезатверджена на 2021 / 2022 н.р.

зі змінами (оновлена загальна кількість годин навчальної дисципліни, у тому числі години індивідуальної і самосійної роботи, уточнені методи роботи та форми контролю знань).

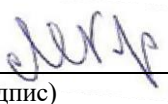
Протокол № 1 від 25 серпня 2021р.

Завідувач кафедри Краснитський М.М.
(Підпис) (Прізвище, ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 2022 / 2023 н.р.

зі змінами (оновлено список рекомендованих джерел на основі рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21.06.2022 про історико-культурну складову освітнього процесу).

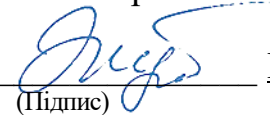
Протокол № 1 від 30 серпня 2022 р

Завідувач кафедри Краснитський М.М.
(Підпис) (Прізвище, ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 2023 / 2024 н.р.

зі змінами (затвердження виконуючим обов'язки завідувача кафедри наказ № 200-К від 31 серпня 2023р.)

Протокол № 2 від 01 вересня 2023 р.

В.о. завідувач кафедри Карпенко-Боднарук Ж.Л.
(Підпис) (Прізвище, ініціали)